

РЕЦЕНЗИЯ

От: *доц. д-р Татяна Нейчева Нецева-Порчева;*
Университет за национално и световно стопанство;
Научна специалност „Маркетинг“ (Ценова политика)

Относно: *дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения (Международни пазари и цени)“ в УНСС.*

Основание за представяне на рецензията: *Заповед № 97 от 21.01.2022 г. на зам.-ректора по НИД и МС на УНСС.*

Автор на дисертационния труд: *Мария Цветанова Христова-Политикова*

Тема на дисертационния труд: ***Приложение на динамичното ценообразуване при автомобилните превози от и за България***

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „МИО и бизнес“, факултет „Международна икономика и политика“ на УНСС по научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения (Международни пазари и цени)“ съгласно Заповед на ректора на УНСС № 990/09.05.2016 г. Обучението е осъществено в задочна форма през периода 2016 г. - 2022 г.

- ***Кратка биографична справка***

Мария Цветанова Христова-Политикова е родена на 12.02.1979 г. в гр. Видин. През 1998 г. завършва средното си образование в ГПЧЕ „Йордан Радичков“ - гр. Видин, с профил английски и немски език. Мария Христова-Политикова придобива образователно-квалификационната

степен „бакалавър“, специалност „Международни икономически отношения“ през 2002 г., а образователно-квалификационната степен „магистър“, специалност „Международни икономически отношения“ през 2005 г. И двете образователно-квалификационни степени са придобити в УНСС.

В представената автобиография Мария Христова-Политикова посочва, че владее на високо ниво, писмено и говоримо, английски и немски език. През периода 2000 г. – 2002 г. се обучава в “Германикум“ – институт за немски хуманитарни и социални науки към СУ “Св. Климент Охридски“.

- *Заемани длъжности*

Мария Христова-Политикова работи от 2002 г. до 2004 г. в “Юнимастърс Лоджистикс Груп” ЕООД, в периода 2004 - октомври 2008 г. в “Кюне и Нагел” ЕООД, а от октомври 2008 г. до момента в “Ен Ти Зет Лоджистикс” ЕООД – „Ен Ти Зет Транспорт“ ЕООД. Заеманата от Мария Христова-Политикова длъжност във всички компании, в които е работила, е спедитор международен транспорт.

- *Кратка информация за изпълнението на индивидуалния план*

Като докторант Мария Христова-Политикова е изпълнила всички изисквания, планирани в индивидуалния план за обучение. Процедурните изисквания за финализиране на обучението по докторската програма и отчисляването с право на публична защита са спазени.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

2.1. Структура и обем

Дисертационният труд е в обем от 202 стр. и включва увод, три глави, заключение, използвана литература и приложения. В основния текст и в приложенията са включени 30 таблици, 5 фигури, 17 графики и 12 диаграми. Разработката се характеризира с добро структуриране и логическа последователност на разглежданите въпроси.

2.2. Оценка за: актуалност на темата; целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд

Темата на дисертацията е **актуална**, а разработката допринася за обогатяване на практиката на динамичното ценообразуване при международните товарни превози.

В увода на разработката точно и ясно са формулирани целта, задачите, обекта и предмета на изследване.

Целта на разработката е „да се докаже приложимостта на динамичното ценообразуване при международните товарни превози от и за България.“

Изследователските задачи са подчинени на поставената цел и логически и последователно водят до нейното изпълнение.

Обект на изследване е международният товарен автотранспорт – превозите от и за България.

Предмет на разработката е динамичното ценообразуване като различен нетрадиционен начин за ценообразуване при товарните автотранспортни услуги.

В съответствие с целта, задачите, предмета и обекта на разработката са дефинирани основната теза и свързаните с нея три опорни хипотези.

Основната теза в дисертационното изследване е „че динамичното ценообразуване е приложимо при международните товарни автомобилни превози от и за България и е възможно решение за подобряване на финансовите резултати от икономическата дейност на автотранспортната фирма.“

Основната теза и трите опорни хипотези предопределят практико-приложния характер на дисертационния труд и са успешно доказани.

2.3. Използвана научна литература

Приложеният списък от книги и монографии, научни статии, публикации на национални и международни организации, регламенти и нормативни актове и др. включва общо 136 източника, цитирани на български и чужди езици, коректно обособени в отделни списъци.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Първа глава има теоретичен характер. В нея се разглеждат теориите за ценообразуването в контекста на връзката „стойност-цена“. Отстоява се виждането, че с развитието на икономическата наука и социално-икономическите промени в обществото, фокусът в ценообразуването се измества от стойността на самия продукт към ценността му за потребителя. В сравнителен аспект се представят основните методи на ценообразуване – тяхната същност и ограничения при прилагането им. Защиства се тезата, че по своята същност динамичното ценообразуване е пазарно ценообразуване, и притежава характеристиките на пазарните методи на ценообразуване. Аргументирано се извеждат особеностите на ценообразуването в сектора на услугите. Задълбочено се изясняват същността на динамичното ценообразуване, предимствата и недостатъците му. Обстойно се разглеждат различни модели на

динамично ценообразуване и се представят различни софтуерни програми за проследяване и оптимизация на цените. Професионално се изясняват основните етапи на процеса на динамично ценообразуване. Съставя се профил на фирмите, прилагащи този вид ценообразуване. Обръща се специално внимание на приложението на динамичното ценообразуване и се обосновава възможността за прилагането му в сектора на услугите и по-конкретно в областта на транспортните услуги.

Втора глава е посветена на пазара на международни автотранспортни услуги. Аргументирано се извеждат предимствата на автотранспорта, които го правят по-конкурентен в сравнение с другите видове транспорт. Разглеждат се международните конвенции, регулиращи товарния автотранспорт, европейските регламенти и хармонизираните с тях български договори и практики. Анализират се факторите, които влияят върху развитието на международния товарен автотранспорт. Акцентира се върху това, че с най-голяма значимост за развитието му през последните 15 години са преходът към пазарно стопанство и евроинтеграцията. Изяснява се в дълбочина влиянието на три групи фактори (нормативни, пазарни и вътрешнофирмени) върху ценообразуването на международните товарни автотранспортни услуги. Професионално се разкрива проявлението на тези фактори преди и след присъединяването на България към Единното европейско пространство. Проследява се развитието на международния товарен автотранспорт в България, анализират се ценовите равнища преди и след членството на България в ЕС и се извеждат основни тенденции. Изследва се влиянието на икономическата кризата, породена от Covid-19 върху цените на товарните превози. Изготвя се прогноза за развитието на пазара след въвеждане на “пакета Мобилност”, който според дисертантката ще доведе до по-голяма и непредсказуема динамика в цените на автотранспортните услуги между България и държавите от Западна и Централна Европа.

В трета глава се разглежда приложението на методите на ценообразуване при товарните превози. Акцентът се поставя върху процеса, модела и приложението на динамичното ценообразуване при автомобилните товарни превозите от и за България. Динамичното ценообразуване се разглежда от позициите на инструмент за подобряване на фирмените резултати на автотранспортната фирма. Аргументирано се извеждат и рискове при прилагането на този вид ценообразуване. Предлага се разработен от автора модел за определяне на “динамична цена” на компания за автомобилни товарни превози.

Поставените цел и изследователски задачи са успешно постигнати в дисертационния труд. Основните научно-приложни резултати показват, че

дисертантката добре познава теорията и методологията на фирменото ценообразуване, и в частност приложението на динамичното ценообразуване при международните автомобилни превози.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертантката формулира четири научни приноса:

- Систематизирани са методите за ценообразуване и динамичното ценообразуване е представено като съвременен еволюционен вариант на пазарен метод за ценообразуване “от търсенето”, който обикновено се прилага на пазари с монополистична конкуренция.
- Изследван е пазарът на товарни автомобилни превози от и за България като пазарна структура според степента на конкуренция в контекста на приложимите при този пазар методи за ценообразуване.
- Изследвано е проявлението на ценообразуващите фактори при товарния автотранспорт, които са основополагащи при извеждане на предпоставките за приложението на динамичното ценообразуване.
- Разработен и апробиран е авторов модел за динамична цена при международните товарни автомобилни превози с използване на реални фирмени данни, с което се доказва значението му за подобряване на финансовите резултати на автотранспортната фирма.

И четирите приноса приемам за реални и обосновани.

Посочените в автореферата приноси съответстват на съдържанието на дисертационния труд.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Мария Христова-Политикова има две публикации, свързани с темата на дисертационния труд (статии в научни списания), и едно участие в университетски научно-изследователски проект.

Едната статия на Мария Христова-Политикова е със заглавие „Членството на България в ЕС – предпоставка или предизвикателство за повишена конкурентоспособност на международния товарен автотранспорт“, публикувана в сп. „Икономически и социални алтернативи“, бр. 2, 2020 г., а другата статия е със заглавие „Dynamic Pricing Can Help Companies for International Road Transportation Survive COVID-19 Pandemic Crisis“, публикувана в Asian Journal of Business and Management, vol .9 (No 1), Feb 2021.

Проектът, в който участва Мария Христова-Политикова, е на тема „Конвергенция в областта на потребителските цени при новите страни членки (НСЧ-12) след присъединяването им към ЕС – дълбочинен преглед, настоящо ниво и тенденции“, с ръководител доц. д-р Васил Петков.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът върху темата на дисертацията е в обем от 41 страници, съдържащи всички необходими реквизити и изисквания за разработването му. Той пълно и достоверно възпроизвежда в обобщен вид структурата, съдържанието и приносните моменти на проекта на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Наред с достойнствата на дисертационния труд, могат да се направят и някои критични бележки:

- Дисертацията би спечелила, ако теоретичният обзор е направен на база обособени тематични области, в които да се представят теоретични разработки и емпирични изследвания, свързани с методите на ценообразуване.
- Предложената от дисертантката формула за изчисляване на динамична цена при международните товарни автомобилни превози би могла да се прецизира като се направи математически запис на начина на изчисление на заложените в нея коефициенти.
- Някои изрази, използвани в разработката, са на английски език („market skimming“ на стр. 32), а би могло да се преведат на български, нещо повече, от отдавна имат наложил се и възприет превод на български език.
- При позоваване върху моята монография „Ценообразуване на база ценност – в търсене на печеливши ценови решения“ на места в дисертационния труд (стр. 33 и др.) е използвано понятието „стойност“, а не „ценност“, както е в монографията.

Предлагам в хода на защитата дисертантката да отговори на въпроса кои според нея са причините все още динамично ценообразуване да не е широко прилагано от българските компании?

8. Заключение

На база на цялостната ми преценка относно дисертационния труд на Мария Христова-Политикова, на научно-приложните приноси в него, на характера на направените критични бележки и в съответствие с приетите критерии за присъждане на ОНС „доктор“ в УНСС, изразявам своята ясна позиция да бъде присъдена на Мария Христова-Политикова образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения (Международни пазари и цени)“.

10.02.2022 г. / София

Подпис:

/доц. д-р Татяна Нецева-Порчева/